

Poegimisaegsed haigused

Ants Kuks
Loomaarst, EMÜ
Euroopa Väikemäletsejate Karjatervise Kolledzhi
(ECSRHM) resident
Hannoveri Veterinaarülikool

Uttede mured

- Tiinustokseemia e. Ketoos
- Kaltsiumivaegus
- Tupe väljalangemine
- Kõhulihaste rebend
- Vedelikemakas: vesiemakas, limaemakas, mädaemakas
- Abordid
- Emakapõletik
- Udarapõletikud

Ketoos ehk tiinustokseemia „lamav utt“

Enamasti lõpptiinete uttede haigus, mis tingitud keharasvade ainevahetusjääkide kogunemisest ja energiavaegusest

Kliiniline pilt: tiinuse viimane kuu kuni esimene imetamisnädal

Isutus, vatsa töö aeglustumine, häiritud reaktsioonid, liikumishäired, ei suuda töusta, harva krampe

Umbes 20% talledest sünnib surnult, u 20% sureb esimesel elupäeval piimatuse tõttu

Umbes 40% tavaravil haigetest sureb

Ketoos ehk tiinustokseemia

Diagnoos: ketonuuria aitab eristada listerioosist või hüpomagneseemiast

Ravi: Propüleenglükool 50 ml 1xp suukaudu

Kaltsium-boroglükonaat 50 ml 1xp -4p

Vitamiin D3- 10 000 tü/kg KM ühekordselt

Seleen-E- vitamiin

Riski suurendab: Vanus, Mitmiktalled, Rasvunud emasloom, Madalakvaliteediline sööt tiinuse lõpus, Tõug ja pärilikkus

Kaltsiumivaegus

Kaltsiumivähesus veres

Reguleeritud Vitamiin D3 ja parathormooni poolt

120. tiinuspäeva ja 25 imetamispäeva vahel ei suuda loomad oma kaltsiumivajadusi soolestikust imenduva kaltsiumiga rahuldada, sel ajal võetakse kasutusele luudesse salvestunud kaltsium, see on ka aeg, mil haigus kõige sagedamini esineb

Kaltsiumivaegus

Kliiniline pilt sarnane ketoosile, tavaliselt kiirema kuluga, toonilis-kloonilised krambid

36% tallesid surnultsünd

Ravi: vt. Ketoosiravi

Mineraalsöödaga päevas 2g Na, 2g Ca, 1g P, 1.3g Mg, 10mg Cu, 0,5mg Selen, 0,1mg Co

Tupe väljalangemine

Enamasti tiinuse viimasel kuul

Täpne põhjus teadmata, ka pärilikkus teadmata:
Liiga lühikeseks lõigatud saba, taimsed
östrogeenid, puhitus, mahukas sööt, söömine
esijalad kõrgemal

Osaline ja täielik väljalangemine

Komplikatsioonideks: limaskesta põletik,
emakapõletik, pärasoole väljalangemine,
uriinipeetus, surnult ja rasked sünnid, põie ja
tupeseina rebendid ja soolte ning emaka
väljalangemine

Tupe väljalangemine

Ravi: spetsiaalne tupepaigaldi plastikust,
raskematel juhtudel kirurgiline ja vajab
loomaarsti sekkumist, limaskest puhastada
kerge desinfektandiga, ute tagakeha kõrgemale
tõsta ja kerge survega tupp häbememokkade
vahelt sisse lükata. Pikemaajalisema kulu korral
vajab ka põletikuvastast ja antibakteriaalset
süstikuuri. Peab jääma järelvalve alla kuni
poegimiseni.

köhulihaste rebend

enamasti tiinuse lõpul

põhjusteks puhitus, mitmikud, traumad

köht vajub äkki tugevasti alla ja ebanormaalse kujuga

tuleb jälgida, et sünnitus kulgeks normaalselt ja vajadusel abistada. Kuna udar madalal, siis talledel esimeste joomiskordadel probleeme

utt tuleb pärast tallede vöörutamist praakida

vedelikemakas

esineb: vesiemakas, limaemakas, mädaemakas

põhjuseks hormonaalsed häired ja bakteriaalne nakkus

mönikord toimub sünnitus, aga talleid ei ole

eatiinus, eriti sage heade lüpsikitsede korral

mittenakkuslikud abordid

tavaliselt üksikjuhud

riknenud sööt, puhitus, trügimine, kiskjarünnak, rohmakas koondamine ja käsitlemine, ravimid, koobaltipuudus, vasemürgistus

enamasti 12 tundi kuni 10 päeva pärast esilekutsunud sündmust

harva kõrvalnähte

nakkuslikud abordid

iselooslik on esimesel hooajal puhang ja teisel vähem aborte, esmapoegijatel

Esmaselt abordiga iseloosustuvad haigused: klamüdofila abortus, salmonella abortusovis, brutsella melitensis, brutsella abortus, kampülobakter fetus, toksoplasma gondii, listeria montsütogenes

Haigused, millega võib kaasneda abort: Coxiella burnetii, erinevad viirused, leptospiroos, salmonellad va. S. abortusovis, Yersinia pseudotb., jne.

vatsa liighappesus

põhjuseks süsivesikuterikas sööt, kiire
söödamuutus: vili, peet, kartul

loomad loiud, isutud, roe hele pehme – lõhnab
magusalt, krigistavad hambaid

ägedal juhul võivad surra 12-24 tunni jooksul
haiguse hilises järgus kiirenenud hingamine

vatsa liighappesus

ravi – heinadieet

CaCO₃ Kaltsiumkarbonaat 40g, MgO 15g, Mg
CO₃ 25g suukaudu

Või Na₂HPO₄ 215 g

Raskelt haigetele naatriumbikarbonaat veeni ja
vatsa

Penitsilliin või tetratsükliin süstina

B1 vitamiin

Profülaktika

Emakapõletik

- Enamasti pärast rasket või abistatud poegimist
- Loom muutub loiuks, isutuks, väheneb piimatoodang, häbemest nõrevool
- Raviks antibakteriaalsed ja põletikuvastased ained
- Ärahoidmiseks raske sünnituse järgselt manustada antibiootikume

Udarapõletikud

- Enamasti laktatsiooni alguses
- Ägedad ja kroonilised
- Ägedate puhul tunnusteks: longe, isutus, udara turse, kas kuum või külm udarapool,
- Kroonilise korral tunnusteks: vähe piima, näljased ja halvasti kasvavad talled, tihke udar
- Raviks ägedatel juhtudel antibiootikumid
- Ärahoidmine: hügieen, vaktsineerimine, loomade valik

Tallede mured

Märg suu

Nabaväädi põletik

Seleenivaegus

Vasevaegus

Eimerioos ehk koksidioos

Klostridioosid: pehme neer, teetanus

Märg suu

- Kuni paaripäevaste tallede haigus
- Põhjuseks vähene ternese joomine ja kolibakterite vohamine
- Tavaliselt kiire kuluga
- Tallede kõhud on punnis ja suust voolab ila
- Raviks elektrolüütide ja glükoosi lahus suu kaudu, lisaks antibakteriaalne ja põletikuvastane ravi

Nabaväädi põletik

- Mitmepäevaste kuni mitmenädalaste tallede haigus
- Põhjuseks saastunud keskkond ja bakterite tungimine organismi
- Avaldub sageli liigesepõletike ja lonkamistena
- Diagnoosida saab nabavääti kombates – vääti ei tohiks olla paksem kui 0,5 cm
- Varajane antibiootikumi ja põletikuvastane ravi
- Ärahoidmiseks nabaväädi desinfitseerimine joodi piirituslahusega

Seleenivaegus

- Avaldub erinevas eas
- Põhjuseks seleenivaegus söödas
- Tunnusteks: väike tallede arv, nõrgad talled, lihasnõrkus, lootekestade peetus, talle lootekotti jäämine, vähene juurdekasv
- Raviks seleeni manustamine
- Ärahoidmiseks seleeni lisamine söödale

Vasevaegus

- Varane vorm sünnijärgselt ja hiline paarinädalaselt
- Põhjuseks kas vasevaegus söödas või vase antagonistid – väävel, molübdeen, raud
- Tunnuseks õõtsuv tagakeha, lihasnõrkus, tuhm ja sirge vill
- Ravi enamasti raske, sest lihas- ja närvikahjustus on pöördumatud
- Ärahoidmiseks jälgida sööda vasesisaldust

Krüptosporidioos

- Tekitaja *Cryptosporidium parvum*
- Tunnuseks alla nädalaste tallede vesine kõhulahtisus; kestab u 5 päeva
- Haigus on nakkav ka teistele loomadele ja inimesele
- Raviks halofuginon, elektrolüütidevedelike manustamine
- Ärahoidmiseks parandada hügieenitingimusi

Koksidioos ehk eimerioos

- Tekitaja ainurakse Eimeria liigid E. Crandallis ja E. Ovinoidalis, lisaks kümme kindlat mittepatogeenset liiki
- Soodustavad tegurid: halb hügieeniolukord, liiga tihe paigutus, vähene ternes
- Tunnuseks 2-4 nädalastel talledel äge kõhulahtisus, isutus, kurnatus, kõhuvalu; korraga palju haigestunuid
- Raviks Vecoxan ja Baycox
- Ärahoidmiseks parandada pidamistingimusi

Klostridioosid

- Tekitajaks Clostridium perekonna erinevad liigid
- Põhjustavad: tallede kõhulahtisus, pehme neer, teetanus, pahaloomuline turse, mustjalg, jne
- Soodustavad ebahügieenilised olud
- Tunnused vastavalt haigusele
- Ravi enamasti lootusetu
- Ärahoidmiseks oluline hügieen ja võimalik vaktsineerida

Aitähh kuulamast